

УДК 327(282.249)

Давидчук В. Г.*Науковий керівник: Сидорук Т. В.,
доктор політичних наук, професор*

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ ДЕРЖАВ ЗАХІДНИХ БАЛКАН ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розглянуто перспективи членства в Європейському союзі країн Західних Балкан, які до цього часу не входять у спільноту. Також розглянуто політичні, економічні цілі та інтереси цих країн у співпраці з Європейським союзом.

Ключові слова: *Європейський Союз, Західні Балкани, блокування, проблеми, інтеграція.*

Davydchuk V. H.

PROSPECTS FOR THE ACCESSION OF THE WESTERN BALKANS TO THE EUROPEAN UNION

The article discusses the prospects of membership in the European Union for the countries of the Western Balkans, which are still not included in this block. Also, the political, economic goals and interests of these countries in the European Union are considered.

Key words: *European Union, Western Balkans, blocking, problems, integration.*

Держави Західних Балкан підписали Угоди про стабілізацію та асоціацію з ЄС, які вже набули чинності для Албанії, Північної Македонії, Сербії та Чорногорії і які зазвичай передують подачі заяв на членство. Крім того, Чорногорія є другою після Хорватії за рівнем відповідності Копенгагенським критеріям, і, за припущеннями експертів, її вступ міг відбутися до 2014 року. Сербія, Чорногорія, Боснія і Герцеговина, Північна Македонія, Албанія і Косово повинні “на безальтернативній основі” вступити в Євросоюз. Але від уточнення термінів в Євросоюзі утримуються.

Безсумнівно, потрібно брати до уваги і те, що сам ЄС в останнє десятиліття зіткнувся з численними внутрішніми і зовнішніми проблемами, такими як вплив глобальних економічних і фінансових

криз, потоки біженців, зростання екстремізму та радикалізму, а також вихід Великобританії з союзу, підсилює побоювання подальшої дезінтеграції. Розширення ЄС пройшло через кілька етапів, однак, як видається, ніколи раніше не був настільки значимий вплив геополітичних чинників. Створюється враження, що, незважаючи на численні саміти і прийняті резолюції, відсутнє чітке уявлення про те, як політика євроінтеграції буде проводитися надалі, враховуючи країни Західних Балкан.

Аналізуючи зарубіжних дослідників, які займалися вивченням цієї проблеми, можна виділити таких: Н. Дрозд, Ю. Буланнікову, Д. Шарафутдінова. Серед вітчизняних можна виділити: О. Чумаченко, М. Юрчак.

Мета статті полягає у дослідженні еволюції відносин та перспектив вступу до ЄС країн Західних Балкан

Завдання: ознайомитися з проблемами інтеграції до ЄС держав Західних Балкан, зокрема, наскільки реальні ці плани для самих балканських країн, які, як і раніше, роздираються міждержавними протиріччями та гострими внутрішніми конфліктами.

В умовах розвитку і посилення інтеграційних процесів в різних регіонах світу країни Західних Балкан так чи інакше стають учасниками цієї загальної тенденції. Найбільш активно країни регіону прагнуть брати участь в європейських інтеграційних процесах, що природно, враховуючи географічну близькість і досить сильні торгово-економічні зв'язки з країнами Євросоюзу. Більше того, країни Західних Балкан стратегічно важливі для ЄС як регіон енергетично-го транзиту.

Умови членства країн в Європейському союзі визначені «копенгагенськими критеріями», згідно з якими країна-кандидат повинна сформувати ринкову економіку, здатну витримати конкуренцію на загальноєвропейському ринку, забезпечити стабільність демократичного розвитку держави, яка гарантує правовий порядок, дотримання прав людини та захист інтересів національних меншин, а також привести своє національне законодавство у відповідність з правовими нормами ЄС. Тому для реалізації мети інтеграції з Європейським союзом необхідно досягти такого рівня економічного розвитку, щоб витрати, пов'язані з вступом, не були надто високими [2].

Країни Західних Балкан мають непросту і суперечливу історію взаємин з Європейським союзом. В силу ряду причин і на відміну від інших країн балканського регіону, вони виявилися пізніше втягнуті в процес євроінтеграції. У 1990-ті роки регіон розглядався Єв-

росоюзом як зовнішній фактор нестабільності, та західно-балканські країни не мали будь-яких реальних перспектив об'єднання з ЄС. У той період інтеграція відійшла на другий план, тому що, в першу чергу, необхідно було запобігти подальшому поширенню кризових явищ в регіоні і стабілізувати ситуацію на Балканах.

У червні 1999 р Євросоюз ініціював програму для балканських держав – Пакт стабільності для Південно-Східної Європи, який представляв собою міжнародну ініціативу, яка об'єднала зусилля країн балканського регіону, ЄС, США, Росії, міжнародних і фінансових організацій. У рамках реалізації Пакту західнобалканським країнам пропонувалося встановити новий тип договірних відносин з ЄС, який передбачав би в перспективі можливість їх вступу в Євросоюз за умови виконання Копенгагенських критеріїв; велике значення надавалося двостороннім і багатостороннім відносин в суб-регіоні. З 2000-х рр. почався період відновлення економік країн Західних Балкан та на порядок денний було поставлено питання про необхідність активізації процесу інтеграції країн регіону до ЄС [1].

З одного боку, ЄС висловлює зацікавленість в необхідності включення країн регіону до свого складу, з іншого боку, нестійкий і слабкий стан економік регіону може стати негативним фактором для розвитку самого Євросоюзу. У зв'язку з цим ЄС прагне трансформувати держави регіону і зробити їх економіки більш конкурентоспроможними, а політичні системи більш стабільними за допомогою адресної економічної і фінансової допомоги та додаткових механізмів підтримки.

Як правило, приймаючи нових членів, Європейський союз керується індивідуальним підходом, але щодо балканських держав був також прийнятий до уваги регіональний аспект, який передбачає, що «регіональне примирення і співпраця, з одного боку, і зближення кожної з держав з ЄС, з іншого – становить єдине ціле» [3]. Таким чином, поряд з індивідуальною складовою Процесу стабілізації та асоціації, в інтеграційній стратегії Євросоюзу стосовно західнобалканських країн значуще місце займає і регіональний підхід.

За загальною схемою вступ в ЄС для країн Західних Балкан виглядає таким чином: попередній етап починається з підписання «Угоди про стабілізацію та асоціацію», далі країна подає заяву на вступ до ЄС і за умови успішного розвитку відносин і досягнення відповідності копенгагенських критеріїв за країною визнається право бути кандидатом в члени ЄС, після чого країна офіційно отримує статус кандидата. Наступний етап реалізується за допомогою переговорів з країною-кандидатом за так званими 35 розділами / главам

переговорного досьє. У разі успішного завершення переговорів країна стає членом Європейського союзу за згодою всіх держав-членів.

Зближення Албанії з ЄС почалося з підписання Угоди про стабілізацію та асоціацію в 2006 р., ратифікація якої всіма членами ЄС відбулася тільки в 2009 р. У цьому ж році країна подала офіційну заявку на вступ до Євросоюзу і лише 24 червня 2014 р. Албанія отримала офіційний статус країни-кандидата на вступ. Останні звіти Єврокомісії свідчать про відносний прогрес Албанії у виконанні необхідних перетворень, зокрема, в питаннях реформування політичної системи, при цьому продовжують гостро стояти питання організованої злочинності і корупції. Що ж стосується економічного стану країни, то він визначається в документах неоднозначно. До негативних факторів належать: значні боргові зобов'язання, слабка диверсифікація виробництва, значна частка тіньового сектора економіки, зростання рівня безробіття. До позитивних факторів можна віднести: деяке зростання зайнятості, низький рівень інфляції, що зберігається зростання ВВП, зменшення кількості технічних бар'єрів в торгівлі, відносна стабільність банківської системи при зберіганні кредитних і боргових ризики. На сьогоднішній день президент Франції Е. Макрон заблокував початок переговорів про вступ в ЄС Албанії [13].

Переговори про укладення Угоди про стабілізацію та асоціацію з Боснією і Герцеговиною почалися в 2005 р., в 2008 р. відбулося підписання Тимчасової Угоди, 1 червня 2015р. Угода про стабілізацію та асоціацію вступило в силу, замінивши собою чинну з 2008 р. Тимчасову угоду. Офіційну заявку на вступ до ЄС Боснія і Герцеговина подала 15 лютого 2016 р. Згідно з останніми доповідями Єврокомісії в політичному, так само як і в економічному плані в країні спостерігається незначний прогрес. По більшості економічних умов БіГ знаходиться на початковому етапі значного процесу, негативними чинниками, що перешкоджають подальшому просуванню, можна вважати високий рівень безробіття, зростання заборгованості, хоча її рівень становить близько 40-45% ВВП, наявність проблем з розвитком інфраструктури, збереженням застарілої структури виробництва [14].

Північна Македонія уклала Угоду про стабілізацію та асоціацію з ЄС у 2004 р., а вже в 2005 р. отримала офіційний статус кандидата на вступ до ЄС. Як впливає з останніх доповідей Єврокомісії, в питанні побудови стійких політичних інститутів відзначається серйозне спотворення реальних результатів реформ з огляду на політичну кризу в країні. Економічний стан визначається неоднозначно. З од-

ного боку, спостерігається невелике зростання економічної активності, збереження припливу прямих іноземних інвестицій, подальша диверсифікація виробництва, зростання обсягів зовнішньої торгівлі та якісні зміни в структурі експорту (зростання частки товарів з високою доданою вартістю). З іншого боку, серйозною проблемою залишається державний борг, що перевищив 40%, високий рівень безробіття (28%), а також стан транспортної та енергетичної інфраструктури, яка потребує модернізації [16].

Угоду про стабілізацію та асоціацію з ЄС Сербія підписала в 2008 р., в 2009 р. подала заявку на членство в Євросоюзі, а в 2012 р. отримала офіційний статус країни-кандидата. З червня 2013 р. країна почала переговорний процес. Останні звіти Єврокомісії свідчать про деякий прогрес, зокрема, спостерігаються успіхи в реформуванні судової системи, державного управління, в питаннях боротьби з корупцією, захисту прав і свобод людини. Економічний стан країни характеризується наявністю ряду тенденцій: Сербія поступово починає долати негативні наслідки кризи, відновлюються темпи економічного зростання, при цьому зберігається високий рівень безробіття, дефіцит бюджету, триває зростання державного боргу, знижується приплив прямих іноземних інвестицій. Ситуація ускладнюється наявністю низки інституційних проблем (правова система, корупція, приватизація). Країна знаходиться на початковому етапі перетворень з питань фінансового контролю, сільського господарства, соціальної політики і зайнятості, при цьому відзначаються значні успіхи з питань регіональної політики, законодавства в сфері підприємництва та інтелектуальної власності [12].

Через два роки після проголошення незалежності в 2006 р. Чорногорія подала заявку на членство в ЄС. З 2012 р. боку приступили до переговорного процесу. В опублікованій в лютому 2018 року стратегії ЄС зазначалося, що Чорногорія поряд з Сербією є фаворитами, які можуть бути «потенційно готові» до вступу в ЄС в 2025 [11].

В цілому можна відзначити, що прогрес країн Західних Балкан на шляху до Європейського союзу неоднорідний. Країни регіону характеризуються наявністю як неврегульованих політичних, так і економічних проблем, в тому числі, високого рівня державного боргу, дефіциту бюджету, високих показників безробіття (Північна Македонія – 28%, Боснія і Герцеговина – 27,6%, Сербія – 18,9%, Чорногорія – 18%, Албанія – 17,5%), особливо тривожним є рівень безробіття серед молоді (в середньому близько 60% по регіону) і його тенденція до зростання [8]. Оцінюючи економічні параметри підготовки Західних Балкан до вступу в Європейський союз, можна

зробити висновок про те, що практично у всіх країнах регіону відзначається незначний прогрес. Очевидно, що перспективи євроінтеграції країн Західних Балкан різні й залежать не тільки від готовності (поки ще недостатньої) країн регіону до вступу в Євросоюз, але і від готовності ЄС прийняти їх.

Таким чином, резюмуючи вище викладене, можна зробити деякі висновки. Країни регіону Західних Балкан прагнуть брати активну участь в європейських інтеграційних процесах, що передбачає виконання численних зобов'язань, в т.ч. формування конкурентоспроможної ринкової економіки, реформування низки галузей економіки, приведення національного законодавства у відповідність з правовими нормами ЄС та ін. Іншими словами, для того, щоб мінімізувати витрати, пов'язані з вступом до ЄС, країнам регіону необхідно досягти певного рівня економічного розвитку, якого вони ще не досягли. Нестійкий і слабкий стан економік регіону може стати негативним фактором для розвитку самого Євросоюзу, тому щодо країн Західних Балкан ЄС застосовує не тільки індивідуальний, але і регіональний підхід.

На шляху інтеграції в ЄС країни регіону досягли різних результатів, що пов'язано з наявністю неврегульованих політичних і економічних проблем, в тому числі, високого безробіття, державного боргу і дефіциту бюджету, труднощами переговорного процесу і проблемами всередині Євросоюзу. Необхідно проводити всеохоплюючий аналіз ефектів від членства в тому чи іншому інтеграційному об'єднанні і застосовувати більш зважений підхід при виборі оптимальної моделі інтеграції.

Джерела та література

1. Буланникова Ю. А. Процесс интеграции стран Западных Балкан в Евросоюз. Вестник МГИМО-Университета. 2010. №2. С.312.
2. Гелетій М. Сучасна ситуація в регіоні Західних Балкан: криза триває. URL: <http://www.viche.info/journal/392/>
3. Европейская региональная политика: источник вдохновения для стран, которые не входят в ЕС? 2009. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_ru.pdf.
4. Чумаченко О. А. ПОЛІТИКА РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЗАХІДНИХ БАЛКАНАХ: ОСНОВНІ РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ. 2010. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/58739/10-Chumachenko.pdf?sequence=1>.
5. ЕС форсирует процесс расширения на Балканах. 2018. URL: <https://www.eurotopics.net/ru/193924/%D0%B5%D1%81->

6. Западные Балканы на пути в Евросоюз. 2018. URL: <https://regnum.ru/news/polit/2461956.html>.
7. «Норвежская модель» – альтернатива вступлению в ЕС для балканских стран? 2019. URL: <https://www.dw.com/ru/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%B6%>
8. Debt in the super-periphery: the case of the Western Balkans. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/323365834_Debt_in_the_super-periphery_the_case_of_the_Western_Balkans.
9. EU-Western Balkans Summit – Declaration. URL: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_summit_en.htm
10. EU enlargement: The next eight. 2010. URL: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11283616>
11. Factograph-Montenegro. 2020. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_montenegro.pdf.
12. Factograph-Serbia. 2020. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_serbia.pdf.
13. Factograph-Albania. 2020. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_albania.pdf.
14. Factograph – Bosnia and Herzegovina. 2020. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_bosnia_and_herzegovina.pdf.
15. Factograph-Kosovo. 2020. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_kosovo.pdf.
16. Republic of Macedonia National Debt.2018 URL: <https://countryeconomy.com/national-debt/macedonia>.